

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Windpark Laaksche Vaart te Halderberge

**Toetsingsadvies over het milieueffectrapport en
de aanvulling daarop**

27 augustus 2009 / rapportnummer 2133-50

1. OORDEEL OVER HET MER EN DE AANVULLING DAAROP

Evelop Netherlands B.V. en de heer Jongenelen uit Hoeven hebben het voornemen om een windpark in de gemeente Halderberge te realiseren. Het betreft een windpark met een lijnopstelling van 5 windturbines, die elk een vermogen hebben van 3 MW. Om het windpark mogelijk te maken is een vrijstelling van het bestemmingsplan nodig op grond van artikel 19 van de oude Wet op de Ruimtelijke Ordening. Ten behoeve van de besluitvorming over deze vrijstelling wordt de procedure voor milieueffectrapportage doorlopen. De gemeenteraad van Halderberge is het bevoegd gezag.¹

Tijdens de toetsing heeft de Commissie geconstateerd, dat in het MER informatie ontbreekt over:

- de effecten op de naastgelegen ecologische verbindingszone, die onderdeel is van de Ecologische hoofdstructuur (EHS);
- de grondslag van de energieopbrengstberekeringen en onderbouwing van het meest milieuvriendelijke alternatief (mma).

De initiatiefnemers hebben vervolgens in een aanvulling op het MER (verder genoemd de aanvulling) nieuwe informatie aangeleverd. De Commissie adviseert de aanvulling zo spoedig mogelijk openbaar te maken.

Oordeel

De Commissie is van mening dat in het MER en de aanvulling tezamen **niet** alle essentiële informatie aanwezig is om het milieubelang volwaardig mee te kunnen laten wegen in de besluitvorming. Voor het alternatief EVA3 is niet aangetoond dat in de exploitatiefase geen negatieve effecten te verwachten zijn op de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS. De Commissie verwacht – op basis van de beschikbare informatie – dat alternatief EVA3 gevolgen kan hebben op de EHS door geluidsverstoring en barrièrewerking. Voor het alternatief EVB3 is wel de essentiële informatie aanwezig.

De Commissie constateert dat er in de gemeente Halderberge en de gemeente Etten-Leur verschillende private initiatieven zijn voor het ontwikkelen van windparken. Voor deze windparken worden afzonderlijke procedures doorlopen, waardoor afstemming ontbreekt. Een samenhangend vormgegeven windpark, waarbinnen de verschillende private initiatieven een plek kunnen krijgen, biedt kansen voor een hogere energieopbrengst en minder milieueffecten (zoals aantasting van leefgebied van vogels en vleermuizen, geluidhinder en aantasting van de openheid van het landschap). Daarmee kan een betere benutting van het door de provincie en gemeenten aangewezen zoekgebied voor de opwekking van windenergie worden bereikt.²

In hoofdstuk 2 wordt het oordeel van de Commissie nader toegelicht. In hoofdstuk 3 bevat overige opmerkingen op het MER en aanbevelingen voor het vervoltraject.

---

¹ Voor technische informatie over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie, samenstelling van de werkgroep, de wijze van toetsing en een overzicht van de door de initiatiefnemer aangeleverde stukken wordt verwezen naar bijlage 1. In bijlage 2 is een overzicht van de zienswijzen en adviezen opgenomen.

² Zie ook zienswijzen 3 en 4.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL

2.1 Effecten op de ecologische verbindingzone

MER

In de richtlijnen is gevraagd om informatie op te nemen over de status van de natte verbindingzone waar de Laaksche Vaart onderdeel van uitmaakt, en over de invloed van het voornemen hierop. De betreffende verbindingzone maakt deel uit van de Groene Hoofdstructuur - Natuur (GHS-Natuur), behorende tot de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Het MER concludeert dat de oprichting en het gebruik van de windturbines geen significante invloed hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS. Dit is echter niet onderbouwd³. Informatie ontbreekt over:

- de beoogde functie van de ecologische verbindingzone;
- de effecten op het huidige en beoogde functioneren van de verbindingzone (aan de hand van doelsoorten).

Alternatief EVB3 ligt verder weg van de EHS. Voor dit alternatief zijn de effecten op natuur voldoende in beeld gebracht.

Aanvulling

In de aanvulling op het MER heeft de initiatiefnemer nadere informatie geleverd over het streefbeeld dat voor deze ecologische verbindingzone geldt, het bijbehorende inrichtingsmodel ('Moeras') en de bijbehorende doelsoort en overige karakteristieke diersoorten. De aanvulling concludeert dat in de exploitatiefase geen negatieve effecten te verwachten zijn op thans aanwezige of op beoogde doelsoorten, en daarmee op de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS. De onderbouwing van deze conclusie ontbreekt in de aanvulling. Op grond van de informatie in het MER, de aanvulling en literatuur verwacht de Commissie dat voor alternatief EVA3 gevolgen kunnen optreden op de EHS door geluidsverstoring en barrièrewerking. Hieronder volgt een toelichting.

Verstoring door geluid

Bij realisatie van het voornemen neemt de geluidbelasting in de ecologische verbindingzone toe tot 50 à 55 dB(A). Bij onderzoek naar de gevolgen van permanente geluidbelasting door verkeer is gebleken dat effecten op broedvogels optreden bij belastingen van meer dan 43 dB(A) in bos en bij meer dan 47 dB(A) in open gebied⁴. Deze verstoring vertaalt zich in lagere dichtheden van broedvogels binnen de genoemde verstoringcontouren. Op grond van genoemd onderzoek ziet de Commissie een serieus risico dat de waarden van de ecologische verbindingzone worden aangetast vanwege verstoring van doelsoorten (vogels) van het inrichtingsmodel Moeras.

---

³ Ook zienswijzen 1, 3 en 5 vragen hier aandacht voor.

⁴ Garniel A., W.D. Daunicht, U. Mierwald & U. Ojowski. 2007. Vögel und Verkehrslärm. Quantifizierung und Bewältigung entscheidungserheblicher Auswirkungen von Verkehrslärm auf die Avifauna. Bundesministeriums für Verkehr, Bau- und Stadtentwicklung. Bonn, Kiel. Reijnen M.J.S.M. & R.P.B. Foppen. 1991. Effect van wegen met autoverkeer op de dichtheden van broedvogels (hoofdrapport). IBN-rapport 91/1.DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Leersum. Reijnen R., R. Foppen, C. ter Braak & J. Thissen. 1995. The effects of car traffic on breeding bird populations in woodland III. The reduction of density in relation to the proximity of main roads. *Journal of Applied Ecology* 32, 187-202. Reijnen R., R. Foppen & H. Meeuwssen. 1996. The effects of traffic on the density of breeding birds in dutch agricultural grasslands. *Biological Conservation* 75, 255-260.

Barrièrewerking

Gesteld wordt dat rietvogels zich over het algemeen over korte afstanden en relatief laag over de grond bewegen. Van de Roerdomp is echter bekend dat deze in de schemering op vrij grote hoogte (50 – 100 m) vliegt. Dit geldt ook voor enkele andere moerassoorten zoals Blauwe Reiger, Grote Zilverreiger en Bruine Kiekendief.⁵ Verwacht kan worden dat deze soorten de ecologische verbindingzone volgen en daardoor het risico lopen met een turbine in aanvaring te komen, dan wel barrièrewerking van de turbines te ondervinden.

Voorkeursalternatief

Het alternatief EVA3 is in het MER gepresenteerd als voorkeursalternatief. Het MER stelt echter dat het onwaarschijnlijk is dat het EVA3 planologisch mogelijk wordt gemaakt. Dit omdat een van de turbines in GHS-landbouwgebied staat, waar het ‘nee, tenzij’-principe op van toepassing is, en het MER meldt dat een volwaardig alternatief (EVB3) beschikbaar is. Onduidelijk is wat nu het voorkeursalternatief is. In de aanvulling is toegelicht dat EVA3 desondanks het voorkeursalternatief is.

2.2 Energieopbrengst en meest milieuvriendelijke alternatief (mma)

MER

In het MER zijn de energieopbrengsten van de alternatieven opgenomen. De berekeningen die ten grondslag liggen aan deze waarden ontbreken echter. Hierdoor heeft de Commissie niet kunnen controleren of de gehanteerde uitgangspunten in het MER correct zijn en of het juiste meest milieuvriendelijke alternatief (mma) gekozen is. In het MER ontbreekt een afweging ten behoeve van het mma op basis van (kwantitatieve) effecten per kWh.

Aanvulling

De initiatiefnemer heeft een onderbouwing van deze energieopbrengsten alsnog aangeleverd bij de aanvulling. De energieopbrengsten zijn navolgbaar en komen overeen met de gehanteerde uitgangspunten in het MER. In de richtlijnen is gevraagd een vergelijking van de relatieve effecten van de alternatieven te maken, dat wil zeggen van de effecten per kWh opgewekte energie. De alternatieven zijn daarin onderscheidend⁶. Op basis van de nieuwe berekeningen van de energieopbrengsten, de informatie in het MER en de randvoorwaarden met betrekking tot radarverstoring van defensie⁷ komt de Commissie bij narecalculatie tot de conclusie dat het MER het juiste mma bevat, namelijk alternatief EVB3.

- De Commissie geeft in overweging om in afwachting van het formele standpunt van het ministerie van Defensie – gezien de aanzienlijke milieuvoordelen – de mogelijkheid van 5 MW-turbines open te houden.

---

⁵ Vlieghoogtes van vogels zijn vooral op de seizoenstrek gedocumenteerd. De in dit advies genoemde vlieghoogtes van broedvogels zijn gebaseerd op expert judgement, maar staan bij deskundigen niet ter discussie.

⁶ De richtlijnen geven aan dat indien de effecten in absolute zin niet onaanvaardbaar zijn, de relatieve vergelijking doorslaggevend dient te zijn bij de bepaling van het mma.

⁷ Het ministerie van Defensie heeft de gemeente Etten-Leur per brief al laten weten dat 5 MW-turbines tot verstoring leiden in de radarzone rond de vliegbases Gilze – Rijen en Woensdrecht. Omdat voor het plaatsen van de windmolens toestemming is vereist van het ministerie van Defensie, zijn de alternatieven met 5 MW-turbines in het MER afgevalen als haalbare alternatieven en daarmee ook als onderdeel van het mma.

3. OVERIGE OPMERKINGEN EN AANBEVELINGEN VOOR HET VERVOLGPROCES

3.1 Geluid

In het Activiteitenbesluit Milieubeheer is een beoordelingsmethodiek opgenomen voor de geluidbelasting door windturbines. Daarin is een grenswaarde gehanteerd die afhankelijk is van de windsnelheid. Bovendien kan de akoestische kwaliteit van de omgeving een rol spelen bij de hoogte van de grenswaarden. Op basis van deze methodiek is in het MER onder meer het aantal adressen in beeld gebracht dat gelegen is binnen de gecumuleerde 40 dB(A)-contour van alle windparken in de gemeente Halderberge samen. De grenswaarde uit het Activiteitenbesluit geldt echter voor individuele projecten en is niet van toepassing op cumulatieve geluidbelastingen. Het MER gaat niet in op de gecumuleerde geluidbelasting op woningen van meer dan 40 dB(A).

Zoals in de richtlijnen is gevraagd, zijn in het MER ook de 30 en 35 dB(A)-contouren op kaart weergegeven. Hiermee is informatie beschikbaar gekomen over de geluidsproductie van de windmolens ten opzichte van het relatief lage achtergrondgeluidniveau in de omgeving en de toekomstige akoestische kwaliteit van de omgeving.

- De Commissie adviseert bij de besluitvorming aan te geven hoe omgegaan zal worden met gecumuleerde geluidsbelasting op woningen en te motiveren welk akoestische kwaliteit in de omgeving de gemeente nastreeft.

3.2 Landschap

In het MER zijn landschapsbeplantingen genoemd als mitigerende maatregel om de effecten op het landschap te beperken. Uit de zichtbaarheidsanalyses blijkt ook dat (bestaande) beplanting een gunstig invloed heeft. Deze maatregel is echter nog niet uitgewerkt in concrete voorstellen voor beplantingen.

- De Commissie geeft in overweging voorstellen voor landschapsbeplanting uit te werken. Voor de situering van beplantingen kan gebruik gemaakt worden van zichtbaarheidsanalyses.

3.3 Evaluatie

Als aanzet voor een evaluatieprogramma wordt ecologisch onderzoek naar het effect van windturbines genoemd. Het MER gaat niet in op de aard en opzet van een dergelijk onderzoek.

- De Commissie adviseert om na ingebruikname van het windpark een evaluatieprogramma uit te voeren, waaronder slachtofferonderzoek onder vogels bijvoorbeeld met behulp van videocamera's.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing besluit-MER

Initiatiefnemer: Evelop Netherlands B.V. en de heer Jongenelen

Bevoegd gezag: gemeenteraad van de gemeente Halderberge

Besluit: vrijstelling bestemmingsplan (artikel 19 WRO)

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: D22.2

Activiteit: aanleg van een windturbinepark

Betrokken documenten:

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Halderbergse Bode: 17 juli 2008
advies aanvraag: 21 juli 2008
ter inzage legging: 17 juli 2008 tot en met 13 augustus 2008
richtlijnenadvies uitgebracht: 17 september 2008
richtlijnen vastgesteld: 18 december 2008
kennisgeving MER in de Halderbergse Bode van 13 mei 2009
ter inzage legging MER: 14 mei tot en met 25 juni 2009
aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 28 mei 2009
toetsingsadvies uitgebracht: 27 augustus 2009

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in de besluitvorming. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.10 van de Wet milieubeheer en de vastgestelde richtlijnen voor het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake, als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, alvorens het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. P. van der Boom
drs. L.C. Dekker (secretaris)
drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)
ing. R.L. Vogel
ir. P. Vrijlandt

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. IVN Vogel- en Natuurbescherming Etten-Leur en omstreken
2. dhr. Rombouts, Hoeven
3. Coöperatie Windpark Laakse Vaart U.A., Etten-leur
4. Gemeente Etten-Leur
5. W.A. Vernes, Hoeven

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Windpark Laaksche Vaart te Halderberge en de aanvulling daarop

Evelop Netherlands B.V. en de heer Jongenelen uit Hoeven hebben het voornemen om een windpark in de gemeente Halderberge te realiseren. Het betreft een windpark met een lijnopstelling van 5 windturbines, die elk een vermogen hebben van 3 MW. Om het windpark mogelijk te maken is een vrijstelling van het bestemmingsplan nodig op grond van artikel 19 van de oude Wet op de Ruimtelijke Ordening. Ten behoeve van de besluitvorming over deze vrijstelling wordt de procedure voor milieueffectrapportage doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2812-5

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

